

УДК: 364.012

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-96-3-183-194>

СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТА ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Т. В. Потапчук

ORCID 0000-0003-1680-6976

М. В. Клепар

ORCID 0000-0003-4923-8696

Н. С. Кравець

ORCID 0000-0003-4334-1414

У статті особливе значення відведено процесу формування соціокультурних та духовних цінностей студентської молоді, що належить соціальному середовищу, соціально-педагогічним факторам. Здійснено теоретичне узагальнення її практичне розв'язання наукової проблеми формування соціокультурних та духовних цінностей студентів в умовах соціально-виховного середовища. Подано, що вихованню властиві всі складові елементи: наявність як мінімум двох індивідів, суб'єктів-об'єктів виховання, дії, вчинки, акти, за допомогою яких відбувається виховний вплив у вигляді прийомів, методів та засобів виховання, а також їхніх елементів у вигляді слів, дотиків, рухів, спрямованих на адресу одного і таких, що впливають на їхню поведінку.

Соціальне середовище являє собою сукупність соціальних умов життєдіяльності людини (сфери суспільного життя, соціальні інститути, соціальні групи), що впливають на її свідомість і поведінку. Зазначено, що соціокультурні та духовні цінності мають практичне вираження у реальній поведінці студентів. Серед визначальних завдань соціально-виховного процесу у вищій школі постає забезпечення умов формування соціокультурних та духовних цінностей студентів. Кінцевим результатом педагогічної діяльності в університеті в цілому і кожного викладача зокрема є високодуховний випускник. Для того щоб уявити, якими якістьми він повинен володіти у складному і багатоплановому процесі формування соціокультурних та духовних цінностей та орієнтацій, необхідно створити соціально-педагогічну технологію формування соціокультурних та духовних цінностей студентів.

Визначено базові функції соціально-виховного середовища: культурологічна, ціннісно-утворююча, адаптаційна, соціалізована, функція соціального контролю, нормативна, інтегративна.

***Ключові слова:** соціально-виховне середовище, соціалізація особистості, соціокультурні цінності, формування духовних цінностей, студенти вищих закладів освіти.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Виховання тісно пов'язане із соціальним середовищем у процесі соціалізації індивіда – підготовки його до життя у безперервно мінливому світі. Його належність до соціальних явищ (феноменів) не викликає жодних сумнівів. Виховання є таким за своєю природою – його сутність полягає у соціалізації індивідів, підготовці до життя, до взаємодії у групах, суспільстві.

Соціальне середовище – це оточуючі людину суспільні, матеріальні та духовні умови її існування та діяльності. Соціальне середовище – важливий фактор формування особистості. Виховне середовище включає в себе просторове, поведінкове, дійове та інформаційне соціокультурне оточення. Визначальну роль у створенні виховного соціального середовища має ефективна взаємодія соціальних і суспільних інститутів. Для того, щоб середовище перетворилося в ефективний виховний простір, необхідне вирішення наступних завдань: створення сприятливого простору для росту та розвитку особистості (будівництво спортивних майданчиків, озеленення житлових масивів тощо); забезпечення інформаційного захисту від впливу ЗМІ; підтримка сімей; задоволення соціальних потреб та розподіл соціальних благ тощо (Гапон, 2006).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Формування духовних цінностей особистості в умовах соціально-виховного середовища – це об'єктивний і водночас керований процес взаємодії кількісних і якісних змін соціальних характеристик студентів у ході їх становлення.

Вплив соціального мікросередовища як фактора формування особистості досліджувала В. Бочарова, процес формування особистості під впливом соціального середовища – Г. Демент'єв, взаємодію вищої школи і соціального середовища – В. Семенов, А. Мудрик.

Особливе значення у процесі формування соціокультурних та духовних цінностей студентської молоді належить соціальному середовищу, соціально-педагогічним факторам. Взаємозв'язок формування морального досвіду та духовних цінностей, «базова культура особистості як внутрішня основа соціалізації» були предметом дослідження І. Беха,

А. Капської, І. Підласого, С. Савченка, С. Харченка. Проектуванням соціального розвитку особистості студентів займався В. Киричук, соціально-виховними технологіями – Г. Селевко.

У дослідженнях останніх років представлені різноманітні аспекти проблеми процесу розвитку духовності, соціально-педагогічних чинників становлення особистості студентської молоді: О. Олексюк – формування духовного потенціалу молоді, В. Ігнатова – духовно-творче становлення особистості в процесі соціалізації.

Виховання передбачає систему спрямованих впливів, за допомогою яких прагнуть сформувати в особистості певні риси і якості, завдяки яким людина долучається до культури і стає повноцінним членом суспільства.

Завдяки цим дефініціям можемо обґрунтувати доцільність вживання термолексеми «соціально-виховне середовище», а саме:

1) відносна стихійність соціального середовища, яка характеризується не завжди передбаченим, цілеспрямованим впливом середовища;

2) механічне засвоєння соціальних норм і цінностей, яке відбувається в результаті діяльності, особливо творчої, і спілкування особистості, взаємодії її з мікро- і макросередовищем;

3) формування самостійності особистості щодо вибору соціальних цінностей і орієнтирів, середовища спілкування, якому віддається перевага.

Середовищний підхід до вирішення проблем адаптації особистості до швидкоплинного соціального світу обумовлений низкою соціокультурних передумов:

- зміною якості самого середовища людини, яка із фону перетворюється в діючу реальність (М. Моїсєєв);

- зміною характеру взаємодії особистістю із середовищем, посиленням ролі інформаційних обмінів та зміною їх спрямованості (М. Мід), зростаючою потребою в комунактивній раціоналізації життєдіяльності людей (П. Сорокін, Ю. Хабермас);

- зростанням ролі безперервної освіти в процесах адаптації особистості (Ф. Кумис, А. Асмолов, В. Зінченко) та відмічений пошуком технологій реалізації освітою менталеутворюючої функції як умови відродження духовності соціуму та особистості (Е. Фромм, Г. Андреєва, Б. Гершунський, Ю. Кулюткін, В. Сонін) (Зеличенко, 1996).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Нині є всі підстави говорити про наявність назрілої суперечності між потребою соціальних інститутів, передусім системи освіти, ефективно впливати на процес культурного та духовного становлення особистості, формування її соціокультурних і

духовних цінностей, недостатнім теоретичним і практичним опрацюванням цієї проблеми у соціально-педагогічній науці.

Важливість конструктивного вирішення проблеми формування соціокультурних та духовних цінностей студентів ЗВО, недостатнє опрацювання цього питання на рівні практичних соціально-педагогічних технологій зумовили вибір теми нашої статті.

Отже, **мета статті** – теоретично обґрунтувати поняття «соціальне середовище», «соціально-виховне середовище», «соціокультурні цінності» та розглянути формування соціокультурних та духовних цінностей студентів в умовах соціально-виховного середовища ЗВО.

Методи: аналіз наукової літератури для визначення теоретико-методологічних основ дослідження та здійснення історико-педагогічного аналізу проблеми для вивчення семантики ключових понять дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У своїй статті ми визначаємо соціально-виховне середовище як умову певним чином організованої життєдіяльності, які впливають на духовність, свідомість та регулюють поведінку. Освоєння соціальних норм і культурних та духовних цінностей, зразків поведінки є особливо значущим для збереження, функціонування та розвитку суспільства. Тому воно зацікавлене в тому, щоб функції партнерів з виховної взаємодії були тривалими. Суспільству не однаково, наскільки повно й чітко виконуються взаємні обов'язки, наскільки міцні та результативні ці соціальні відносини. З метою забезпечення стійкості відносин виховання суспільство включає його у своєрідну систему соціального контролю, завдяки якій поведінка індивідів та груп відповідає прийнятним зразкам діяльності та критеріям цінностей. Виховання є одним з основних соціальних інститутів системи соціального контролю.

Базовими функціями соціально-виховного середовища є:

1. Культурологічна, що передбачає формування особистісної культури індивіда – сукупності його власних зразків поведінки, його методів діяльності, продуктів цієї діяльності, його ідей та думок. Особистісна культура формується на підставі практичного й вибіркового засвоєння індивідом культури спільнот та суспільства в цілому.

2. Ціннісно-утворююча, що закріплює суспільні цінності у свідомості та поведінці індивідів і сприяє формуванню особистісної системи цінностей.

3. Адаптаційна, що навчає ефективних моделей освоєння індивідом нових життєвих ситуацій.

4. Соціалізована, що передбачає у координацію та керування через виховання спрямованістю та ефективністю перебігу процесу соціалізації індивідів.

5. Функція соціального контролю, суть якої полягає у прищепленні суспільно схвалених, корисних для індивіда та колективу звичок, у формуванні звичаїв, які базуються на суспільних цінностях; у виробленні системи групових реакцій на поведінку індивіда у вигляді санкцій (покарання та заохочення), що адекватні соціальним цінностям, які визначаються суспільством.

6. Нормативна, що передбачає закріплення у поведінці особистості соціальних норм (зразків поведінки), схвалених суспільством.

7. Інтегративна, що полягає в об'єднанні людей шляхом опанування моделей поведінки, в основі яких лежить усвідомлення потреби враховувати для досягнення своєї мети інтереси інших людей. Погодження інтересів у процесі взаємодії людей, можливість прогнозувати поведінку інших на основі керування загальними нормами та визнання загальних цінностей сприяє взаєморозумінню людей, поліпшенню взаємин, об'єднанню зусиль у суспільно корисній діяльності (Мартинюк, 1999; Матюша, 2007; Омельченко, 2005).

У формуванні соціокультурних та духовних цінностей особистості студента важливого значення набуває особистісний підхід, який сприяє активному формуванню цінностей особистості, розширенню світогляду, розуміння сенсу життя.

Концептуальний компонент виділено в результаті аналізу і синтезу провідних наукових соціально-педагогічних концепцій та з урахуванням педагогічної взаємодії зі студентами. Компоненти концептуальної моделі характеризуються динамікою. Концептуальне уявлення про формування соціокультурних та духовних цінностей студентів включає уявлення про креативність особистості.

Діагностичний компонент передбачає застосування методики, спрямованої на виявлення рівня сформованості соціокультурних та духовних цінностей студентів, коло їхніх інтересів, уподобань, соціальних орієнтирів. Наша педагогічна практика засвідчує, що основними чинниками, що формують цінності студентської молоді, є: мотиваційні (установка на формування ціннісної сфери, інтереси, творчість); морально-орієнтаційні (безконфліктне, емпатійне сприймання людей, тактовність, вимогливість до себе); пізнавально-діяльнісні (загальнокультурний рівень, розумовий рівень, творча уява); емоційно-вольові (емоційне сприймання, оптимізм, ініціативність, безконфліктність, альтруїзм, толерантність); психофізіологічні (працездатність, якість праці, бажання доводити справу

до кінця, саморегуляція, врівноваженість); акмеологічні (передбачення, проникливість, мотивація досягнення поставленої мети).

Головними потенційними складниками соціокультурної та духовної сфери студентів, є: емпатійне сприймання людей, з якими спілкуються; вияв щирого бажання допомогти людям (альтруїзм); творче мислення; володіння засобами спілкування; уміння критично оцінювати власні можливості та здібності (Колісник, 1994).

У ході експерименту ми використовували особистісно-креативні завдання (і діагностичного, і корекційного спрямування), що спроможні розблокувати пізнавальну активність студентів, їхні життєві цінності, виявити причини байдужості, агресивності, недосконалості ціннісної сфери. Опосередкована, або прихована діагностика полягає у доборі креативних завдань, аналіз яких дозволяє педагогові розкрити внутрішній світ студентів, зрозуміти їхні життєві, культурні цінності і допомогти зрозуміти його. Коректна, ненав'язлива діагностика не створює дискомфорту, а забезпечує корекційний ефект, поліпшуючи внутрішній стан, оптимізуючи процес формування духовних цінностей. Прихованими діагностичними завданнями можуть бути проєктивно-креативні малюнки визначеної тематики. Такий вид роботи дозволяє дізнатися про коло проблем, інтересів студентів, їхні цінності, суспільні орієнтири і перспективні установки. Корекційного та розвивального відтінку ці завдання набувають тоді, коли студентам пропонується взяти участь в обговоренні малюнків, розігруванні певних ситуацій (за сюжетами малюнків), висловити свої думки.

Для того щоб допомогти студентам зорієнтуватися в розкритті інтересів, симпатій і антипатій, ми використовували такі завдання: написання креативного твору, написання казки, складання віршів, продовження вірша, завершення речення тощо. Така робота дає можливість виявити власні духовні цінності, а також активізує їхнє прагнення до самовдосконалення, до розвитку власних креативних здібностей. На заняттях чітко простежується їхня динаміка: спочатку, наприклад, малюнки можна намалювати чорним олівцем, схематично, потім у малюнок вписується колір, він стає якіснішим. Вірші теж спочатку пишуться короткі, навіть не римовані.

Креативні діагностико-корекційні завдання спрямовані на те, щоб студенти не тільки розвивали в собі певні здібності, але й змогли усвідомити свою значущість. Саме ці завдання мають високий спеціально-педагогічний ефект: під час роздумів студентів над сенсом життя формується світогляд, розширюється і вдосконалюється система цінностей, здійснюється самоаналіз, який допомагає переборювати перші життєві

труднощі. За таких умов факультативні знання сприяють особистісному самовизначенню, мають ціннісну смислову природу, забезпечують активне визначення власної позиції та співвіднесення її із системою соціокультурних та духовних цінностей.

Особистісні риси людини ніколи не досягають певної межі, вони здатні вдосконалюватися протягом усього життя. Кожен досягнутий рівень можна розглядати не тільки з позиції реалізованого, але й з погляду того, що не може бути досягнуто. Перетворення потенційних можливостей в актуальні постає одним із суттєвих механізмів формування культури, духовного потенціалу студентів. Потенційні та актуальні особливості індивіда важливі тим, що їхнє формування здійснюється як процес переходу потенційного в актуальне та актуального в потенційне. Часто людина не підозрює наявності у неї тих чи інших здібностей і не усвідомлює своїх можливостей або шляхів їхньої реалізації. Можливості особистості можуть бути розкриті за умови виникнення життєвої необхідності і за наявності відповідних умов.

Корекційний компонент особистості при креативному підході передбачає використання таких творчих завдань, які б сприяли усвідомленню студентами власних переконань, можливостей, здібностей пізнавати себе. З цією метою ми добирали, розробляли та застосовували вправи, рольові ігри, що характеризуються варіативністю і містять корекційні елементи. Використані вправи реалізовувалися з метою активізації та розкриття креативного потенціалу і на цій основі розширення самосвідомості.

Розробляючи особистісно-креативний підхід, ми орієнтувалися на умови соціально-виховного середовища ЗВО у процесі формування соціокультурних та духовних цінностей студентів. У ході дослідження було визначено етапи формування соціокультурних та духовних цінностей, а саме:

1. Пред'явлення цінностей студентам.
2. Усвідомлення цінностей студентами (потреби, установки, ідеали, рефлексія).
3. Прийняття цінностей.
4. Корируючий вплив соціально-виховного середовища.
5. Реалізація даних цінностей у креативній діяльності, поведінці.
6. Закріплення соціокультурних та духовних цінностей у спрямованості і переведення її в статус якості особистості.
7. Актуалізація потенційних соціокультурних та духовних цінностей, що перетворюються в особистісну якість (Костина, 2000).

Детальний аналіз кожного з етапів формування соціокультурних та духовних цінностей дозволяє виділити головні напрями роботи над цілісним, креативним ядром особистості та посилити педагогічний потенціал освітньої діяльності. Так, пред'явлення студентам цінностей може здійснюватися як у спеціально створених умовах взаємодії, так і в повсякденному спілкуванні. Основний шлях пред'явлення цінностей – це щоденна освітня діяльність, як навчальна, так і поза аудиторна діяльність, взаємодія «викладач-студент» в різних виявах (креативна діяльність тощо). Головною особою, що створює аксиологічні (ціннісні) ситуації, що пред'являє духовні цінності, може бути висококваліфікований викладач, внутрішній світ якого, професійна культура, компетентність пронизані ціннісним духом і є зразком діяльності у педагогічній сфері.

Спеціально створювані ситуації (гра, діалог, тренінг тощо) особливо повинні базуватися на свободі вибору, можливостях повноцінно обговорювати ситуації, відсутності тиску та авторитарності, а також передбачає створення ситуацій успіху. Це обов'язкові умови, за яких можна формувати ціннісний погляд на оточення, світ з виділенням головних опорних його координат у життєвому континуумі.

На етапі реалізації соціокультурні та духовні цінності повинні виявляти свій потенціал, показувати весь спектр можливостей та соціального-педагогічного змісту. До цього етапу цінності мають властивості спонукання, усвідомленості, рефлексивності, а тому цілком закономірним є вияв такої властивості, як дієвість. У межах цього етапу соціокультурні та духовні цінності повинні висвітлити таку свою функціональну особливість, як насиченість гуманістичним та креативним потенціалом, задоволеність власних інтересів.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Отже, особливу увагу потрібно приділяти закріпленню соціокультурних та духовних цінностей, тобто переведенню їх у ціннісну орієнтацію та перетворенню в особистісні якості особистості старшокурсника. Для цього студент має вкотре усвідомити сутність та зміст соціокультурних та духовних цінностей, постійно, варіативно реалізовувати їх у діяльності та поведінці. Цей етап характеризується тим, що цінності, проходячи через новий, якісний процес розкриття потенційних можливостей, набувають властивості потенційного спонукання. Звернення до цінності в різних життєвих ситуаціях дає можливість простимулювати її здатність актуалізуватися в соціокультурних умовах.

Аналіз наукової літератури та проведення експериментальної роботи засвідчує недостатнє опрацювання проблеми формування соціокультурних та духовних цінностей та доцільність проведення спеціальних

педагогічних досліджень із метою розробки педагогічних технологій, спроможних забезпечити конструктивну динаміку формування соціокультурних та духовних цінностей студентів.

Таким чином, реалізація завдань соціально-виховного процесу у закладі вищої освіти у напрямку соціального, культурного та духовного становлення особистості потребує системного науково-педагогічного підходу.

Література

1. Гапон Ю. А. Соціально-педагогічні технології виховання: теоретичні основи і практика. *Педагогіка і психологія*. 2006. # 2. С. 108–115.
2. Зеліченко А. И. Психология духовности. Москва : Изд-во Трансперсонального Института, 1996. 400 с.
3. Колісник О. П. Ступені духовності та психологічні механізми саморозвитку особистості. *Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості*: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ–Луцьк, 1994. Ч. 1, розд. III. С. 349–392.
4. Костина Т. И. Духовность, образование, личность в условиях становления общества устойчивого развития: в 2-х ч. / Под ред. Ю. Л. Егорова. Москва : Изд-во «Микропринт», 2000. Ч. 1. 114 с.
5. Мартинюк І. В. Національне виховання: Теорія і методологія: методичний посібник. Київ : ІСДО, 1999. 160 с.
6. Матюша І. К. Духовність та її виховання у молодших школярів. *Педагогіка і психологія*. 2007. # 3. С.171–178.
7. Омельченко Ж. Формування в учнів загальнолюдських цінностей. Теоретичні й методологічні основи. *Шлях освіти*. 2005. # 6. С. 15–18.

References

1. Hapon, Yu. A. (2006). Sotsialno-pedahohichni tekhnolohii vykhovannya: teoretychni osnovy i praktyka [Socio-pedagogical technologies of education: theoretical foundations and practice]. *Pedahohika i psykhohihiya*, 2, 108–115 (ukr).
2. Zelichenko, A. I. (1996). *Psikhohihiya dukhovnosti [Psychology of spirituality]*, 400. Moscow: Publishing House of the Transpersonal Institute (rus).
3. Kolisnyk, O. P.(1994). *Stupeni dukhovnosti ta psykhohohichni mekhanizmy samorozvytku osobystosti. Mentalnist. Dukhovnist. Samorozvytok osobystosti: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. [Degrees of spirituality and psychological mechanisms of personal self-development. Mentality. Spirituality. Self-development of personality: materials of the International Scientific and Practical Conference], Ch. 1, Part III, 349–392. Kyiv – Lutsk (ukr).*
4. Kostina, T. I. (2000). *Dukhovnost, obrazovanie, lichnost v usloviyakh stanovleniya obshhestva ustoychivogo razvitiya [Spirituality, education, personality in the conditions of formation of a society of sustainable development]*, Ch. 1, 114. In 2 books Yu. L. Egorov (Ed.). Moscow: Mikroprint (rus).

5. Martyniuk, I. V. (1999). *Natsionalne vykhovannya: Teoriya i metodolohiya: metodychnyi posibnyk [National education: Theory and methodology: methodological manual]*, 160. Kyiv: ISDO (ukr).
6. Matiusha, I. K. (2007). Dukhovnist ta ii vykhovannya u molodshykh shkolyariv [Spirituality and its upbringing in junior schoolchildren]. *Pedahohika i psykholohiya*, 3, 171-178 (ukr).
7. Omelchenko, Zh. (2005). Formuvannya v uchniv zahalnoiudskykh tsinnostey. Teoretychni i metodolohichni osnovy [Formation of universal values in students. Theoretical and methodological bases]. *Shlyakh osvity*, 6, 15 – 18 (ukr).

СОЦИАЛЬНО-ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ СРЕДА КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНЫХ И ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Т. В. Потапчук, М. В. Клепар, Н. С. Кравец

В статье особое значение отведено процессу формирования социокультурных и духовных ценностей студенческой молодежи, что принадлежит социальной среде, социально-педагогическим факторам. Осуществлено теоретическое обобщение и практическое решение научной проблемы формирования социокультурных и духовных ценностей студентов в условиях социально-воспитательной среды.

Акцентируется, что воспитанию свойственны все составные элементы системы: наличие как минимум двух индивидов – субъекта-объекта воспитания; действия, поступки, акты, с помощью которых происходит воспитательное воздействие; методы, приемы и средства воспитания; среди приемов и средств – слова, прикосновения, движения, направленные друг на друга.

Социальная среда представляет собой совокупность социальных условий жизнедеятельности человека (сферы общественной жизни, социальные институты, социальные группы), влияющие на ее сознание и поведение. Отмечено, что социокультурные и духовные ценности имеют практическое выражение в реальном поведении студентов. Среди определяющих задач социально-воспитательного процесса в высшей школе – обеспечение условий формирования социокультурных и духовных ценностей студентов. Конечным результатом педагогической деятельности в университете в целом и каждого преподавателя в частности является высокодуховный выпускник. Для того чтобы представить, какими качествами он должен обладать в сложном и многоплановом процессе формирования социокультурных и духовных ценностей и ориентаций, необходимо создать социально-педагогическую технологию формирования социокультурных и духовных ценностей студентов.

Определены базовые функции социально-воспитательной среды: культурологическая, ценностно-образующая, адаптационная, социализирующая, функция социального контроля, нормативная, интегративная.

Ключевые слова: *социально-воспитательная среда, социализация личности, социокультурные ценности, формирование духовных ценностей, студенты высших учебных заведений.*

SOCIO-EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A CONDITION FOR THE FORMATION OF SOCIO-CULTURAL AND SPIRITUAL VALUES OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

T. V. Potapchuk, M. V. Klepar, N. S. Kravets

The article pays special attention to the process of formation of socio-cultural and spiritual values of student youth belonging to the social environment, and socio-pedagogical factors. Theoretical generalization and practical solution of the scientific problem of formation of socio-cultural and spiritual values of students in the social and educational environment is carried out. It is presented that education has all the constituent elements: the presence of at least two individuals, subjects-objects of education, actions, deeds, acts by which there is an educational impact in the form of techniques, methods and means of education, as well as their elements in in the form of words, touches, movements directed at each other and influencing their behavior. The social environment is a set of social conditions of human life (spheres of social life, social institutions, social groups) that affect his consciousness and behavior. It is noted that socio-cultural and spiritual values have a practical expression in the real behavior of students. The provision of conditions for the formation of socio-cultural and spiritual values of students is among the defining tasks of the social and educational process in higher education. A highly spiritual graduate is the end result of pedagogical activity at the university in general and each teacher in particular. In order to imagine what qualities he must have in a complex and multifaceted process of formation of socio-cultural and spiritual values and orientations, it is necessary to create a socio-pedagogical technology for the formation of socio-cultural and spiritual values of students. The basic functions of the social and educational environment are determined: culturological, value-forming, adaptive, socialized, function of social control, normative function, and integrative function.

Key words: *Socio-educational environment, socialization of personality, socio-cultural values, formation of spiritual values, students of higher educational institutions.*

Потапчук Тетяна Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ, Україна). E-mail: tatvolod@ukr.net

Потапчук Татяна Владимировна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільного і спеціального образования ГВУЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (г. Івано-Франківськ, Україна). E-mail: tatvolod@ukr.net

Potarchuk Tetiana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogical Sciences (Ed.D.), Professor of the Department of Theory and Methods of Preschool and Special Education of the SHEI "Precarpathian National Vasyl Stefanyk University" (Ivano-Frankivsk, Ukraine). E-mail: tatvolod@ukr.net

Клепар Марія Василівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ, Україна). E-mail: mklepar10@gmail.com

Клепар Марія Васильевна – доктор педагогических наук, профессор кафедры педагогики начального образования ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника» (г. Ивано-Франковск, Украина). E-mail: mklepar10@gmail.com

Klepar Maria Vasyivna - Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Pedagogy of Primary Education, SHEI "Vasyl Stefanyk Precarpathian National University" (Ivano-Frankivsk, Ukraine). E-mail: mklepar10@gmail.com

Кравець Надія Степанівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ, Україна) E-mail: westangel@ukr.net

Кравець Надежда Степановна – кандидат педагогических наук, доцент кафедры теории и методики дошкольного и специального образования ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника» (г. Ивано-Франковск, Украина). E-mail: westangel@ukr.net

Kravets Nadiia Stepanivna – Candidate of Pedagogical Sciences, associate professor of the department of theory and methods of preschool and special education of the SHEI "Vasyl Stefanyk Precarpathian National University" (Ivano-Frankivsk, Ukraine). E-mail: westangel@ukr.net